

959

VI. 7058

578. L. II. 135

Az Magyar Penzrül.

Egy Magyar forint is all száz
penzbul fél forint so penz

Az Magyarul

Egy Magyar Mazab vagyó
120 font fél Mazaban 60 font
negyedrésze mazab, 30 font. &c.

Az Fonturul

Egy Magyar font. 8. ferton
fél font, 4 ferton; negyedrésze
font 2 ferton &c. Itm Egy
ferton 96 n. h. s. l. fél ferton
48 n. hebebbül allo &c.

Az Remit Penzrül.

Egy Remit forint 80 Magyar
penz; a vagy 60. crajczar fél
Remit forintly vagyón 4. penz.

Az Remit Masarul.

Egy Remit Masaral vagyón 100

AI ANLO LEVELECSKE.

Tiszteletes és tndos Ferfiának,

HALASZI MATYÁS

Uramnak, az J. Berényi Reformata
Ecclesianak érdemes lelki Pásztorának.

és

KISZTEI S. PETER

Uramnak, az Gyöngyösi Reformata
Scholanak tudos és terény Directo-
rának.

Ismét,

Nemes és Nemzetes Ferfiaknak,

Losonc városának jó hírű s' nevű
lakosinak, Nemzetes,

~~KIRALY MATYÁS~~

és

CANTOR GYÖRGY

Uraméknak, békességet tltentől.

Tiszteletes és Tudos személyek,
hogy kegyelmeteknek ez cskély, és
vekony dispositioeskat commendatom
s' ajánlom, sok szép helyes és rendes
ckait számlálhainám; mellyeket mind-
azáltal (ver. caus.) elmulatván, kegyel-
meteket alázatosan kérem, vegye jó
neven ez nagy affectusbul származott
jó akaratomat, A 2 Továb;

Továbbá, kegyelmeteknek-is emle-
kezetit hogy praëfigaltam N. N. Ura-
im ezen munkácskában, vadnak erreis
fundamentumos okok. ugyan-is, kegyel-
meteknek szerelmes gyermekei s' rajza-
ti, N. es N. Király György, és iffiu Can-
tor György az Gyöngyösi Ref: Eccl:
kezem alá ajánlattatván, kegyelmetek-
nek mind annak előtte, s' mind annak
utánna hozzávaló jó akaratyát, s'
indulatyát fok izben láttam s' percipi-
altam. Vegye annakokáért kegyelme-
tek is N. es N. Uraim jó szivelezindu-
latbul származó jó akaratomat.

*Isten dicsőségére, s' kegyelmetek Solgá-
lástyara még el M, T, F.
Elöljáró*

Ez munkácskának eleit meg olvasd
Ennek summáját hogy hamar meg
tudhadsz (egy legyen hasznosb.) és
sthan ezt úgy forgasd. No. no. fog
höz

Előjárás, és egyversmind az olvasáshoz való
levelecske.

101 lehet az Bölcseségnek folyamata
és rendi közöt, igen szép, hasznos, és
gyönyörköttető legyen az Arithmeti-
ca, mind az Scholákban, mind az kül-
ső Társaságban. Mind azonáltal mi
Magyarok. (a' mint hogy egyebekben. is
igen tudatlanok vagyunk nagyobb részre) az
Bölcsességnek ebbéli részét és ágát, csak
betelesen tanuljuk és tudjuk. Az-
kik tanuljuk is pedig, nagyobb rész-
ről valami elmulando mutogatásokból
experialunk valamit benne, és annál-
tánna Regulánk, s' Memorizálunk mel-
lőven fellőle, emigy amugy tanult Me-
morségünkes ismet oly könnyen el fe-
lejtjük az mint tanultuk. Ha mit pedig
el nem felejtünk is az meg tanult Me-
morségből, az vétkes observatiók (m-
veljöl meg próbált, az Regulák nélkül való)
meg esálnak bennünket. Innét nagyon
leggyakrabban, hogy ugyan azon egy
materia körül exerceilván magokat az
Tyro Arithmetisták, külön módon la-
borálnak ugyan azon egy materiát vi-

tiósé, és el nem tudják igazítani az
pért: mert niocsen Regula az melyhez
méréskelnek munkajokat. Így lévén
az dolog, az Gyöngyösi Ref. Scho-
lának épületeire (elakarván tartoztatni az
fellyeb említet fogyasztásokat) disponditást
vala ez rövid, es világos Magyar Regu-
lákból, s' observatiókból, álló munkácska,
mellyet a' tanulok pennával foktak
volt excipialni s' leírni. El telvén azért
végezege hivatalom szerent való időm
az G. Ref. Scholában, nemünemű
dolgoknak végben vitelére vöttem u-
at fel hazámban, ez munkácskátis ma-
gammal hordozván; valaholot scholai
emberséges, tudos iffak eleiben aka-
dot, mindenűt igen nagy kedvessé-
gel látták, olvasták, és a' kinek hol
modgya volt benne, pennávalis exci-
piálta. Meg térvén utamrul, érkeztem
amaz fok szép virtusokkal fénylő, ékes-
kedő Debreczeni Scholában, Jun. 29.
A. 1675. az holot jó akaróimmal, Ba-
ratim Uraimmal szemben lévén, egy-
nehányan ő kegyelmek igen kértek, s'
jóvallották is, hogy a' gyengéknek ked-
vekerék

vékért ez munkácskát tenniök közön-
ségessé; prælum alábozsátván. Ezek-
tül vífeltevé, fordultam Karancsi U-
ramhoz, Nemes Debreczen Várasá-
nak Typographushoz, ő kegyelmeis
ígen jó szível fogván, prælum alá tenni
kész lött mindgyárt. jun. 30.

Annakutánna, Tiszteletes Professor
Uraméknak, Tisz: MARTONFALVI
GYÖRGY, és SZILAGYI MARTON
Uraméknak is mutatván ez *Dispositioes-*
kát, ő kegyelmek is jóvallották, hogy
legyen közönsegessé. Ilyen alkalma-
solsággal lött azért ennek *evulgátatása*.
Vagyon pedig ez disponálva magya-
rul, hogy mindenek valakik magyarul
tudnak olvasni, az Arithmetica akarják
tanulni, hasznát vehessék, ha mi pedig
nehol vagyon *sermone latino* az *szükség-*
tül vífeltevé eset. Azonban, oly vi-
lágolsan s' rendelsen, hogy (*Ab sit arro-*
gantia dicto) nem alitok oly tanulni igye-
kező elmét, mely leg fellyeb két vagy
három herek alatt, *de puncto ad punctum*
meg nem tanulhattya innét, valamel-
lyek szükségesebbek az *Arithmetica*ban.

Ezt pedig meg kell tudni, hogy ez *Dispositio*scában nincsenek az Arithmeti-
canak minden játékos és trefas ága bu-
gai előnkben adva, (mellyekis ez öt specie-
sébüljólnak) úgy mint: *Regula Bursalis*
socialitatis. &c. és földnek, vagy akarmi-
Mathematico corpore Quantitasnak mérsék-
lésének *Mérsége*, hanem csak szin-
tén az öt speciesek vadnak itt exhibéal-
va, úgy mint: *Numeratio*, *additio*, *sub-*
tractio, *multiplicatio*, és *divisio*, mel-
lyekkel mindenféle dolgainkat végben-
vihettyük, mind a^o Sz. Irás körül; (u-
gyanis az *Bibliábanis* gyakor helyeken szám-
oltatnak, esztendőök, hónapok, hetek,
évek, *Angyalok* &c.) mind az külső ke-
meskedésben, úgy mint: adásban, vé-
vésben, cserélésben, osztásban. &c.

Mind ezek így lévén, láttyuk az *A-*
ritmeticanak sokszép hasznait, és gyö-
nyörköttetésit, (mellyekben talám ez
*Dispositio*scának - *is* *vagyon valami része*)
mélto azért, hogy a^o Tanulo iffak
az *Arithmetica*vál is ékeficsek elmeje-
ket. Tudva légyen pedig az minden
tanuloknál, hogy ez *Disciplina* körül
valo se.

valo serénykedés, alig avagy nem is
mondattathatik munkának, kiváltkép-
pen fáradságosnak, hanem csak Re-
ationak inkább, úgy hogysz így fordit-
hassuk az Poétának mondását:

Hic datur ad musas currere lata via.

Legy egészségben jó olvasó:

M. DC. LXXV. Jul. 4. in Typogr. Deb.
idem qui supr.

As

Követ.

*Ad. P. T. t. k. A. O. P.
-kola Komputara*

Kövekeznek az Debr. fenyves Scho-
lának, egynehány tudos, lakosinak jó a
kavaltul lött verssei, Rhythmusi.

Lector, Arithmeticæ si vis mysteria nosse,
Hic Liber esto tuz Duxque Comesque viae.
Hoc tibi longarum pandens perplexa viarum,
Pervia plausibili dexteritate facit.

Macte tuo FRANCISCE manent sua dona labo-
Consequeris studio premia digna tuo.

Docto. ac Erudito. Iuveni, D. Fran-
Menyő, hoc opus Arithmeticum boni
publici ergo edenti, honoris & amoris
gratia, lato apposuit calamo, IOH.
Kocsi S. D. Sen

AZ Isten bölcs teremtele,
Tötte volt Adámot bölcsé;
De Adámnak el eséle,
Ettől ötet üresíté.

Rolla ránk-is el árada,
Az elmének nagy homálya,
De az Istennek jóvolta,
Ez hibát meg orvosolta.

Mert rendelt Mesterségeket,
Mellyekkel mi elméinket
Fényesíténék. Ez könyvet
Számlálni ezekhez lehet,

Azért kinek ehez kedved

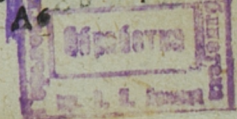
Van,

Ván, Olvasni ne resteljed,
Hasznát bővön még érezhed,
Ha olvasod. Isten veled.

*Irta Almási Mihály ez/زامvetéinek Me-
steregéhazája közönséges jóvára ki-
vezető M. Fejencznek, mint régi, kedves
Barátja Urának. C.—S. Sch. Deb.*

S Zámvetésre,
S' Mesterségre
Magadat ki el szántad;
Iövel ide,
Mint nap fényre
Nem kell ide vezető,
Szép modokkal,
Regulákkal
Előtted utat nyit ő.
Ha olvasod,
Meg próbálad,
Hogy nincsen itt kivető.
Azért forgasd,
El se mulasd,
Mig vagy virág korodban
Hogy kedvelsed,
Nagy tiszteled,
Adások mindenektől.

Gyöngyösi S. István Deb., Sch. Almasi

1710/17

születése földében lévő Ref. Sch. ennek
előtte való böcsületes Praceptorának M.
Ferencznek, jószével adjiciálta.
6. Non. Jul.

Honori D. Authoris, & exi-
stimationi libelli

A kik nyereségét nagy földet béjárnak,
s Fáradságok után jövedelmet várnak,
Tudom nem öülnék a pusztító kárnak,
Hanem bő proventust erszényekben zárnak.
Azért ha akarták elkerülni az kárt;
A mely erszényeknek felelte sokat art

Ez könyvet megvegyék mert ez minden háte
Dolgában igazgat, ki szíve nem is várt.
Ez számvéő könyvet kézen legyen a bér;
Mindenféle Tésé; mert ezzel sokat ér;
Kiket mindazáltal a Præses igen kér,
Nékiis adásék egy, avagy két tallér.
Valaki elvárad legy jó akarója:

Mert örömeit szolgálát ez könyrnek iroja,
Ennek utánus is ha liden akarja
Néked használhason elméje s pennája.
Gratuler censebat IOH S. Keckeméti,
Aust. Sch. Debr. Al. & p. t. Poë Pra.

Mint Cyprus úgy ilatoznak,
Hasznos iroi munkáknak,
Az kik ha meg halándanak,
Hirek mindennél maradnak.
Ez munká-

Ez munkának Authora,
Kézét fordítván írásra,
Nézyem mindennek hasznára,
Ily munkát ada világra.
Mely munkában jó olvasó,
Szép hasznáért légy olvasó,
Hogy read származzék tok jó.
Vegyed faventi animo.
Ita applaudit GEOR. P. Szelei Ill. Schol.
Debr. Civis.

Ez munkában való Rende

- I. *Definiálva* vadnak az *Specie*sek az magok czellyoktula' mit nekünk előnkben adnak, és a' mire tanítanak.
- II. Annakutánna, mi kívántásék meg az *Specie*sekben, rövideden a' tétetik a' *Definitio* után.
- III. Mindgyárt példák adatnak előnkben az le íratot és *definiáltat* *Specie*svül.
- IV. *Regulák* és *observatiók* következnek, mellyek is mind *exemplumokkal* illusztrálnak.
- V. Az mely *Regulák* magyarázatot kérvánnak, az alájok vetetiet példák; bul, betűről betűre, szorul szora, mind meg mujsogattatnak.

Az

Arithmeticanak leírásáról, e-
redetéről, és Speciejekre való íz-
lásáról.

Z Arithmetica sem-
mi nem egyéb; hanem
az számlálásnak igaz és jó Me-
sterege.

Ez 120 vétszen eredetű, a Græco:
αριθμητικη, h. e. a numerando. Innét
immár, αριθμητικη, Ars numerandi.

Ez mi czélol felőt Arithmeticanak,
öt Speciejűvadás: Numeratio, Ad-
ditio, &c.

Az Arithmetikában közönségesen meg-
kévántatik: I. Mogy legyen valamely ma-
teriaja az Arithmeticanak az mely körül mun-
kálkodgyék. II. Annak az materiainak bi-
zonyos Speciejűre való applicatiásu, vonat-
tása. III. Azon az Speciejűsen igaz és jó ve-
ben vitetése annak az materiainak.

ELSŐ SPECIES.

Numeratio, Számlálás.

AZ numeratio nem egyéb; hanem

előnkben adatot számnak igaz leírása, és jó
kijelölése, ut: 6 5 8 35. Itt meg kíván-
tatik. 1. Hogy az mely számot felte-
szünk czélol, azt igazán írjuk le. 11.
Hogy igazán enuncialyuk ugyan azon
számot. ut: 6 3 2 46. Ez hatvan három
ezer, és kétfaz negyven hat.

Az számlálásnak elementumi tizek, ugy
mint: 1—2—3—4—5—6—7—8—9
és 0. Ezeken fondáltatik az egész *Arith-*
metica. Ezek. (*Omissis aliis divisionibus*)
1. vagy *perse significansok*, magokban je-
lentők, ut: 1-2-3-4-5-6-7-8-9. 2. vagy
consignificans, másval jelentő, ugy mint
az 0. Emezeket magokban jelentők-
nek nevezzük: mert magokban is va-
gyon azoknak jedző erejek. ut: ez 5
ötöt, ez 8 nyolczat jegyez csak maga-
ban is. Ezt 0. mondgyuk másval jelen-
tőnek: mert az czifrák akarmenyi íráf-
sának csak magok, de megis sem mit sem
jelentenek, ut: 00000. ez csak semmit
mindazonáltal, ha az magokban jelen-
tőknek utannok tereznek, ugy mint
jobb főlől, multiplicállyak azokat, ut:

50000

Observa.

Ebben

Ebben az Speciesben az elementum;
csak annyit telzen hogy szám. ut: 2
5. 6 &c. Az eggyes nem egyéb. ha-
nem job felől az végű. akár 1. 2. 3. 4. 5.
6. 8. 9. legyen az: mert nem azért mon-
gyuk eggyesnek, hogy mindenik csak
eggyet jelentene, (m. 308 it az eggyes az
s) hanem azért: mert csak annyit je-
gyez amennyi az maga ereje szenté szo-
kot benne ienni *hinc compositione*. Az i-
zes, az végűtől második; az százas, a
harmadik az ezeres a nyedik &c. ut: 63
65; Itt az eggyes, az 5, a' tizes, a' 6. &c.

Numerandi Regula.

I. Regula:

Jobb kézzel bal kézre számlálunk;
de. balról ismer jobbra pronun-
cialunk.

Az az:

Hogy az előnkben adator számnak
jedzését, és erejét igazán meg tudhaf-
suk, jobbrul balra mégyünk az számlá-
lásban. mint az Sidok, Chaldæusok,
(mely Chaldæusoktul mondgyak hogy
eredetes vő; ez Disciplina, kik jobbrul
balra

De Arithmetico soluat Soha mikor
 szertevolat enunciativah; ab
 n. res és ab en. Classisat n.
 Mondogya elszert. Szalolnak a
 tul vesz. L. n. hogy ar. n. me. sz.
 tevalok juxta Versiculum Milli.
 Enc. holt bizonyara ugy kell mon
 dogyani mivel nem magokat
 enunciativuk olyankor ar. olat
 ez két Classisat hanem ar. olat
 csak amas elszert. Szalolok
 tyak ut 60000332063000. Ez
 65 el. szert. Szalol valo valo
 ezer és 332-ernyi el. sz. és 63
 el. sz. te ab 332 nem mondogya
 elszert. Szalolnak mikor az ba
 felol valo Classisot ki mondogya

zernyi) ezernyi) ezer; és hatszázhu-
 szonnyolcz ezernyi ezer; és ketyszáz hat-
 vanhárom ezer. s. kilencszáz hatvan
 hat. It az első Classis. az 263. Második,
 az 628. harmadik, az 95. Alud: 236 | 321
 500 | 100 | 1000. Igys enunciativák az A-
 rithmetikusok effele hozzász. (számot: két-
 száz harmincz haezerszertevolo (ezer
 szertevolo) ezerszertevolo) ezer, de
 ezis ugyan csak annyit eszen, mint ha
 mondanok: ezernyi) ezernyi) ezernyi)
 ezer, &c.

I. Observatio.

Oly rättenetes sok effele feles szám, hogy a-
 lig, avagy nem is tudja ember conepiatnis
 mindazonáltal az mestersegek igazgatásabul
 ki tudja mondani az meg mondot Regula sze-
 rént.

II. Observatio.

Mikor sokak az Classisok, vagy li-
 neákkal, vagy punctumokkal, seu com-
 mákkal meg szaggatásanak, a' mint a'
 példákban láttyuk, mint ebben is,

632 | 216 | 325 | 826 | 300.

III. Reg.

4. 678.

Az ezifrák magokban akarmennyim legy
mek, de csak semmi; az perſa ſignificansok
mindazonáltal multiplicallyak jobb felől tétel
juxta dictum: Prima per ſe. &c.
hoc eſt:

Az ezifrák csak magok, akarmelly
ſpeciesben is csak ſemmik ut: 0000
&c. Ezek ſemmit ſem jelentnek; min
azonáltal az magokban jelentőkkel ut
tételve ugy mint: job felől, numerá
nak, számlálnak. ut: 600 200. &c.
az (6) és (2) után tétel az ezifrák, mu
tiplicallyak ugyan azonokat. jux
hoc: Cyphra ad ſiniſtram perſe ſignificans
nihil numerat; numerat tamen ad dextra

AZ

Számlálásnak Meſterségét rövid
den így érten, igen helyes léſzen
meg említeni az Romaiak hét öreg t
tükkel mi módon számlálnak. Az b
tük im ezek.

I. 5. 10. 50. 100. 500. 10
I. V. X. L. C. D.

Ezek az betűk magokban így jel
tenek a' mint meg vadnak jegyez
de ha egymással diſponálnak k külö
külö

Numerusok
Az Arithmetika két ſil. Ar. m. 7.
Catoi és Romaj

Latta egy velony Dihtmaticusnal
 az Regula ilyen módon dispona
 va az megjertöt bötüké. VM
 ez 5000 X M 10000 L X M
 60000 L M. 50000 X L M
 40000 L X X M 80000 X C M
 160000 C M 100000 C C M 200
 00 C C C M 300000 E C d
 cum tudom eltniké vala
 mikon velt. Vagy rum mo
 usus Ugyan meg telené.
 rum hely. s. k. E. J. edal

különbözőféle módon számlálnak és si-
 gnificálnak, pro disponendi ordine &
 ratione a' mint meg látjuk az követ-
 kezendékből.

Reg,

Ha a' kevesebbet jelentő eleibe tétetik az töb-
 bet jelentő beünek, annyit subtrahál, huz el
 az utánna való nagyobbikból a' mennyit ma-
 ga az a' kisebb jelent és jegyez. Ellenben, ha
 utol, sem jobb kéz felől tétetik, annyit ad az
 nagyobbhoz, ut: IX. ez 9. mert az kisebb.
 scilicet I. eleibe tétetvén az nagyobb-
 nak, scilicet X. annyit subtrahála a' men-
 nyi magába vagon. XL. ez 40. mert
 az X-tízet subtrahál az L-ből, mely
 magában 50. volna. ez LC-50. így
 150. CD ez-400. így DC-600. DM.
 ez-500. így MD-1500. MCD. ez-
 1400. így MDC-1600. MDD. ez-2000
 MDCLXXV. ez-1675.

Obserua.

Mikor két nagyobb közre tétetik egy kisebb,
 az bal kéz felől valóhoz semmit sem ad; de sub-
 trahál az job kéz felől valóból, ut: LV X. ez-
 55. mert az—V,—semmit sem adván
 az L

az L—hez, az X—ből subtrahál ötöd
Sic: CLC. ez 150. mert az L—semmi
sem adván az első C—hez, subtrahál
a' jobboldivalobul 50. LXVX ez—60
DGD ez—900. MDM.—igy—1500.

NB, Mikor ezen böitük meg forgattatnak
sokkal más módon numerálnak, számlálnak, e
példák szerént.

19. ez—500. CI9. ez—1000. CI9190
ez—1600. CI919CLXXV.—1675. 199
ez—5000. igy ismét: CC199 lézen
10000. Sic iterum: 1999—50000
Ez ismét: CCC1999—100000. Igy to
vábbá: CCC1999199—105000. e
ismét: CCC199991999MCC—151200

Obserua.

Ezekkel a' Romai betűkkelis lehet ugyan
számlálni; de egyéb Speciesekben, ugy min
Additiohan, Subtractiohan, &c. az Arithme
ticának eddig fel talál. Regulái szerént, sem
mi módon nem lehet, élni, ha csak eddig vala
ke más utjára és módjára fel nem találta, a vagy
fel nem tanalándgya. &c.

MASODIK SPECIES.

Additio. Máshoz adas.

Ez nem egyéb; hanem edgyek számlának

4742

NB Ez is igy significantnak

CC) 10000, V 5000, I, 50000

E 10000 10000 500000 &c

10000) 5000000 Ez öt Millio

ak az Otv. ez az Száz ez az

X 10000

vagy summának, a' másikkor való vétése, s' adása. It meg kívántatik. I. Hogy legyenek külön külön szakaszbeli, és rendbeli numerusok. II. Hogy az igazán computatásának, öszve számlatásának. úgy hogy; a' külön külön szakaszbeli számok egy summává legyenek. ut: vadnak egy embernek adolok.

6325	{	
2836	{	pénzekkel.
5528	{	
645	}	

In sum — 15334 — ma enny.

It az Definitio, és Requisitu moként, az külön külön szakaszbeli számok öszve adattak, és egy summává tetettek.

Regula Addendi

I. Reg.

Az Additióban, az eggyes, az eggyes alá; tízes, az tízes alá, a' százas, az százas alá; az ezeres, az ezeres alá írásiek. ut: vadnyon nekem edgyűt.

5818	{	
másut — 316	{	den.
Item — 25	{	

Sum — 6159 — ma.

B

Ez péli

Ez példában, a' Regula szerént va-
 nak egymás alá rakva az elementumok
 az edgyesek egymás alá, mellyek a' je-
 felőli való columna beliek, úgy min
 5—6—8. Az tízesekis perindé, mellyek
 az másik sorbeliek, scilicet. 2—1—
 1. &c. Columna sor. Rend mind egy, de
 két columnának szokunk mondani, mivel ni-
 keresszül, hanem alá nyúl, mint az o'zlop.

II. Reg.

Az Additiobanis jobbról balra procedat
 mint az számolásban, el kezdvén az jobbs-
 való columnan, mely az edgyesekből áll. u
 3668.

$$\begin{array}{r} 3668 \\ 962 \\ 568 \\ \hline \end{array}$$

Sum—5198—ma

Ez példában mindeneknek előtte
 végső columnához (mely áll az 8-
 2—8—bul) fogék, azt computálva
 úgy menék consequenter a' többi
 Obsérva.

Bal felől is kezdhettük az Additiót, ha
 egyik columnas meg nem haladja az kiene-
 az o'

össze vetendő példában. ut: e. 8

2 3 2 4

3 2 1 2

4 3 5 1

Sum—9 8 8 7—ma Comp.

It balteőli kezdék computálni, s^o
ég is jo az operatio: mert egy colum-
na tem hiadá meg az—9. NB. Az kö-
vetés Regula szerént mindenkor laborálni
b leljen.

III. Reg-

Mikor az kilenczet meg nem haladgya va-
mely columnának össze számlált summaja, az
ésszen csak irássek az computaltat colu-
ma ala, de ha az kilenczet meg haladgya csak
eggyes irássek az columna ala, a^o uzes pe-
dig az következő columnához meg tartaf-
k (vagy küőn notálva, vagy csak in cō-
nu) és ahoz számlaltasék arra kerülven a^o
Végezetre, mikor az leg utolsó columnara
az dolog, mindégyes, uzes le irássek ut:

9 8 7 2 3

8 9 8 1

7 8 7 3

3 8 2

Compu—2 7 1 0 8—tatio

B 2

Imé

Ime ez példában az első column
computálván, (mely az—2—3—
és 2—bűl álló) telék 8—ra, s' mi
le iram: mert felül nem ment a kil
czen. Annak utánna, a' második
lumnához fogék, mely telék 30—
it az Regula szerént csak az égyy
scil: 0. iram az columna alá; a' ut
pedig scil: 3, iram félre, ám oda t
Az után kezdék az harmadik rendh
az magában telék—28-ra, de am
félre iratos—3-mal, tölte—31-re, i
csak az égyyest, scil: 1. iram az co
mna alá. Végezetre jutván az cze
sorra, (mely az—7—8—9 bűl áll
tölté magába 24 re, de amaz fen á
3—mal, lőt 27. Leis iram pedig im
egetszén, mind az égyyest, mely a
mind a' tízeft mely az 2: mert az ut
so columnára jutot az dolog. Sic
alia. &c.

I. Observatio.

Meg lehet az Additio ugy is, ha mind
gyes, iszes le iratikos, csak hogy, az égyy
mindenkor az a' columna alá tegyük, az o
lyet computálunk, a' tízeft a' következő
alá balfelől. ut:

9 8 7 6

5 3 6 8

8 5 9

2 3

1 8

1 9

1 4

1 6 1 0 3

It az observatio szerént vagy on az
operatio a' mint láttuk, &c.

II. Observa.

Mikor efféle külön notáltatot tízes a' követ.
kerendő columnához számláltatik; akkor már
nem tízesi erejű, hanem csak egyes; annak
okéért úgy számláltassék az következő columná-
hoz; mint egyes, ut: in exemplo proxi-
mè annotato.

IV. Reg.

Az öszve vetendő dolog mind egy nemű lé-
gyen. Az az: a' mit akarunk computál-
ni, az vagy pénz; vagy arany; vagy
tallér, forint, köből, icze legyen, ha
pedig külön külön neművek volnának,
per Artem mind tételesenek egy nemű-
vekké, mértékűvekké. &c. ut: vagy on
egy embernek:

B 3

265.

Ha külön lólon fel- még is me-
lehet az maga n. m. b. les hadn
als Mat. r. i. g. at csak hogy ofzu
m. e. d. a. s. j. t. e. s. o. u. k. h. a. n. e. m. k. a. n. n.
lólon lólon írjunk.

—265—for.
Item—328—tall.
es—182—arany.

Ezeket meg akarván tudni in tu
ma hány forintokat csinállyanak,
Additionem nem mehetek másképp
végére, hanem mind egy neművek
ugy mint. pénzekké forditom per
Multiplicationem.

Sic: } For. 265 | den. 26500
 } Tall. 328 | den. 70520
 } Ara 182 | den. 81536

Sum—178556—ma

Imé it a² meg mondot Regula fe
nént ez különb különbféle material
mind tövém egy neművekké, s' u
lehet addálni jól, még pedig illy
formán. Az—265—forintok utá
veték két czifrát, s' mind lön pénz
az forint. Az—328—tallérokatis p
Multiplicationem fordítottam pénzekké
egy tallér [scil: ezüst] 215—pénze
ben folyván, mentek az tallérok in sum
ma 70520 pénzekre. Az—182—ar
nyak, (egy: 448 pénzekbenjáván) tölté
mek, 81536. pénzekre. Es így sum

sum

summarum, ez különb különb fele
matariak mind össze: 1785—for. és—
den. 56.

V. Regula:

Az mely columnában csak czifrák vannak,
akar mennyin légyenekök az columnában, de
csak egy iralsek le közzülök. Ha pedig léend
csak egy perle significans. is, az czifrák mind
elhagyatassanak, de a' perle significans leiraf-
sek az a' columna alá, az mellyet computat-
unk. ut:

4	2	3	0	0	
3	5	8	0	0	
		9	0	5	0
		5	0	0	0

Sum—9 2150—ma.

Ez példában; az első columna áll
csak czifrákból; négy czifrákból állván
azért ez, csak egyet irtam le közzü-
lök. Az mellyet valóban ismét vannak
3—czifrák, s' egy perle significans, scilicet:
(5) az czifrákat el hagyván, a' perle
significansit le irtam. &c.

VI. Reg.

Mikor az Additióban az columnák igen sok
vannak, úgy ment: majd százra, s' egy ep-

B 4

pen száz-

pen száza, akkor az ösve adando summa mi-
 saggatassék, és meg saggattatra computa-
 tassék. Azután ismét ujjabban, Exempla-
 mos akar ki tud formálni csak írjon ki
 kas egymás után.

Observa.

Joltebe: könnyeb legyen a' meg mondot Régi-
 Berént afféle hosszú számokat computálni; mi-
 aználta. ugyis meg lehet bá mind leiratil-
 mi egy columnában vagy, scil. eggye-
 zizes; százas, a' mint az következő
 példa világosan mutatja. e. g.

9898	Ez példában az observat
6789	berént a' mint latjuk, valan
3568	egy egy columnában vagy
7666	mind le iratot, joltebet ba
5996	volt computálni. Az első e
8869	száza tölt: 124-re, az ma
6786	dikés —124 res; az harmad
8829	—116 res; az utolsó —83. E
3667	ket így computálvan, mint
9988	multiplicatioba soksuk, ugy a
6399	daltam. Ez observatiassék
5597	féle Additioba, hogy minde
8886	kor az a' columna ala tegyük
975	eggyest, az mellyet compu
788	szunk, a' sőbbit eléb. balfel

597	
666	
124	
124	
116	
83	
95964	

NB Minor penze et add.unk, jobru B.
 & B. affek el két eleméntum és a' mi balkez felol
 mara d. mind leßen forints, ut: 6625—d. n.
 It el szakaltom már így 12—25:—668
 125. és az 668, mind forintot jelent
 ammar.

I. Proba

Ex Speciesben elaboratatos exemplumok így
 próbáltassanak meg. Elsőben is hanyaf-
 csek ki az kilencz az öszve ada-
 toiszámokból, (it pedig nem kell érteni kö-
 lenczet, semper *est tantum quoad figuram.*
 Sic—9. hanem az approbabilis kilencze-
 kes számlalván, valamennyiszer ki teik az kilencz
 szám, mind annyiszer ki kell azt vetni) annak
 után az abból a' summábulis színté úgy
 az mely ki jött az felsőkből, (scil: ha
 leßen annyira valo, ha nem leßen pedig kilen-
 czig fel menő szám, a' mi leßen az iraffekle)

B S

és ha

és ha mind a^o két rendbeliűt egyen
elementum marad meg, jó az operatio

3 696 3
7236 8)(8
5948 3

5 0147

Az meg jédzet mod szerént jó ez
Additio, mert mind két helyen egye
löjelementumok maradtanak, scil. 8
8. &c.

Observa tamen

It Fallaciais lehet; hogy ha az a^o fu
ma mely ki jött az computatortól fi
mokban kienczel; vagy meg bővített
vagy meg kevéssítettik.

NB Itis az—9— nem kell minde
kor érteni quoad figuram—9.

Exemplum ad prius membrum.

Sic: 6 3 5
4 4 5 5)(5
3 6 5

Computa—1 9 8 5—tio vitiosa.

Ez példában mind két helyen ma
da—5—5; de még sem jó: mert az
zelső columnába mikor—4—kell v
irni

írnom, négyet gondolván hozzá, írék,
 8. Az százás alá is kell vala írnom — 4;
 de ot — 5 — adván hozzá, írék — 9. és
 így, 4 — bül, és — 5 — bül telek egy —
 9. &c.

Exemplum ad posterius membrum.

3	6	6	3	
5	4	7	2	5)5
8	1	5		

Computa — 9 3 2 0 — tio mala.

Itis mind két helyen marada — 5 — 5;
 de még sem jo: mert az tizes columna
 alá mikor kell vala írnom 5 — írtam csak
 — 2. Az százás alá is — 9 — kívánta-
 tot volna, de írtam csak — 3. &c.

II. Proba.

Szakafonként subtraháld azokat az mel-
 lyeket computáltál, és ha ki jönnek az
 computáltatott summából jo az additio:
 ut:

4	2	4	3
3	3	1	3
1	4	2	2

Ebből az — 8 9 7 8 — summából

Subtrahá — 4 2 4 3 — lo — ez.

Ísvet — 4 7 3 5 — ebből

Kivé — 3 3 1 3 — szem ez.

Bc

Ebből

Ebbül—1 4 2 2—már nem kell

Subtrahálnom: mert ez az also az
közzül az mellyeket computáram va
la. Igy lón pedig ez a proba. AZ—8978
—bul subtraháván—4243—mat. ma
rada meg: 4735; Ebbül superahálam az
3313—mat. és marada meg—1 4 2 2
Mind ezek így lévén kijövenek mind
azok, az mellyket computáram va
la. &c.

HARMADIK SPECIES.

Subtractio. Masbul el huzás:

Ez nem egyéb; hanem az felső nagy
Rámbul, az alatta való kisebbnek kivétele, és
az linea alá való leírása. It meg kívánta
tik, 1. Hogy legyenek két rendbeli
számok, úgy mint: az melyből és az
mellyel subtrahályunk. 1. 1. Hogy az
felsőből az also jól subducáltsák ut
Volt az Darius Királynak: 745000
ezerekből alto rabor, az Euphrates. és
az Tigris folyó vizek között, mikor
meg ütközött Aleyanderrel. Quint. c
Hitt. lib 4. Vágot le benne Alexander:
233000 ezereket: menyi marado
meg meg.

Leiron

Cautio
Meg ne esalattassék s csufoltas
s. 4. az Tyró az Subtrahálás
Nagyob summat kiss. bul akar
Zari Subducálni. &c.

Le irom így: 745000
233000

Ennyis ma — 512000 — radot me

Observa

Ebben az Speciesben, ez szó: *subtrahendus*, jelent az *a'* summát, az melybül *subduc*alunk: az *subtrahens*, az melyel ismét *subtrah*álunk: az *subtrahendus* az, *a'* mely még maradot az *subtrahendus* tul. &c.

Regulæ subtrahendi.

I. Reg.

Az *a'* summa; melybül *subduc*alni akarunk, elsőben is le irassék; az után *a'* mi az summából ki vétetendő más lineába tévéssék az *subtrahendus* alá. Es kezdvén az *subtrah*tiót jobbról, *a'* mire az harmadik linea telik, *a'* marad még meg az felső summába. ut: Egy emb ados: —8675—pénzek.
adot meg —3563—den.

még ennyi há — 512 — tra.

Im it, 3 — 5 — bül ki vévén, marada da 2: 6 — 7 — bül, 1: 5 — 6 — bul, 1: 3 — 8 — bul, *subduc*alván, maradot még. &c.

B77

Obfer

Observa.

Az subtractiót meg lehet balkezűl is kezdeni, ha az subtrahensnek elementumi nem nagyobb erejűek, az subtrahendusnak elementuminál. ut:

$$\begin{array}{r} 86546 \\ 52325 \\ \hline \end{array}$$

It balfe—3 4 2 2 1—lől kezdek.

subtrahálni, s' ugyan mégis jól vagyoni: mert a' subtrahensnek elementumi, ugyan: 52325, nem nagyobbak az subtrahendusnak elementuminál, mely subtrahendus: 86546.

II. Reg.

Az mely elementummal subtrahálunk, mindenkor azalá tegyük azt, a' mi marad az felsőből. ut: MATYAS KIRALY meg koronázator, 1459 elzindőben, mennyi ideje annak:

$$\begin{array}{r} 1674 \\ 1459 \\ \hline \end{array}$$

Ennyi—0 2 15—ideje.

Item: a' Magyarok Pannoniában meg szállanak, 380—elzindőben, e Hercz. gge tértek, 401. elzindőben

ATILLA.

1674

1674

401

Annak en—1 2 7 3—nyi ideje.

Ez példában, 1—4bül kivén, ma-
rada még meg, 3; az—3—mat. öttem
az 1. alá: mért azzal subtraháltam az
—4—bül. Sic in cæteris.

III. Reg.

Mind az, also, s mind az felső soron egyen-
lök lévén valamely egy más (correllativè)
nező elementumok, akkor az harmauk soron
csak irassék czífra. ut:

voit—7 5 6 4 6—icze méz.

eladtam 3 2 6 4 6—benne.

Ennyi—4 3 0 0 0—van még.

Im it. 6—tot—6—bül; 4—4—bül
6—6—bül kivén, (mivel hogy ezek
mind egyenlök) marada mindenút csak
femmi, mely femminek jelét, az az: 2°
0—0—0, mindenöt le irtam.

IV. Reg.

Ha az subtrahensben czífra vagy, az
subtrahendusban lévő per se significans szá-
badóssan csak le irassék abba az lineába, az
melybe subtrahálunk. ut;

voit

vozt—6 6 9 7—pénzem,
költöttem 3 4 0 0—ei benne:

Ennyi —3 2 9 7—még hátra.

Ez peidában, a' Reg. izerent egész
szén le irám az—7—és—9: mert a'
also soron, ez—7—és—9—elemen-
tumok alas, vadnak csak ezifrák. &
ut ibi.

V. Rego

Mikor az felső soron lé öbám kisseb erejű
also soron alsja vetteit elemensumál, azt
felső kisseb erejű számot ted tizze, egy con-
mácskát notalvan hátfelől a' mellette való ele-
mensum mellé, es osztá úgy jobbra hald az
nagyobb alsot az felsőből, azt ir van az harmadik
lineaba, a' mi azul az tizestű marad. Vegy
zetve, ugyan azon comma aboz számaltassék
(de nem úgy már mint tizes: mert az
az erő akkor ei hadgya, hanem min
egy) a' mely mellé tetetet való, vés kerü-
vén a' sor. uti.

Volt—5 2 4 0—den.

Költ ei—2, 9, 7, 8—belőlle.

Imé ez pei—5 2 6 2—dában 8—0
bul ki nem veheték, hanem az—7—me-
lé töttem egy commácskát, es az a

comm

comma az 0, tőtte tizzé, 10—bül—8°
 —kivéven, maradot meg—2, es azt is-
 tam az harmadik-lineába az—8—alá.
 Továb menven, ismét:—8—czat—4
 bül el nem huzhatván, (it az betes sic: 7°
 mondom nyolcznak: mert a' mint a' Regula
 informal, az—7—mellet valocommavallót
 nyolcz) az—9—mellé notáltam egy
 commát, sic: 9: es ez commával az
 4—lőt tizennégyé, és 14—bül sub-
 ducálván—8: maradot—6. Tizer ismét
 2—bül el nem vehetvén, az 2—mellé
 irtam commát, és 12—bül vögtem—10
 ki, s' maradot—2. Hármát ismét 5—
 bül subducálván, maradot: 2. &c.

VI. Reg.

Mint az Additióban, (juxta Reg. Iv.)
 úgy itt az materia mind egy nému legyen,
 Vide ibi Reg. ut: 365—tallerokbul,
 nem subraháltok—293—forintokat, an-
 nakokéert forditom az tallerokat fo-
 rintokká per multiplicationem.

Ennyi már forint 6 5 7
 Izerint. 2 9 3

Ez vagyon meg—3 6 4—batta.

Observa,

Mikor

Mikor valamely summából egyben
 mással is aprónként leessen a' lehatóság, fi
 sé, ottan ottan ne subtrahatassék minden
 prolek. (Joltehet ugyis meg lehet
 ugy mint: 5—6—15—25—40—50 &
 pénz; hanem inkább effélék egymás után no
 tártva, computatassanak, és o'lyan egybe
 mind subtrahatassék az egész computus.

I. Probája ez Specielnek.

Az subtrahens, és az subtractus a
 daltassanak, és ha per Additionem ann
 ra mennek a' menyi az subtrahendu
 jó az operatio ut: adot meg ER DE
 Országa az —80000—tallerokban:
 65963—talérokot.

Le hrom így: 80000

9,5,9,6,3

Ennyi még — 4037—hatra

Computus — 80000 — ratio.

Imé ite, az subtrahens, mely — 659
 és az subtractus, mely az — 14037. co
 putálván, ki jöve az — 80000. az
 jó az operatio.

Observa.

A' próbálás közben, meg ne ütköztek

Szo Arithmetika az V. Regulában emlites
omnak felül. alitvan hogy az probabanis
neg tartanak az commak samalo erejket:
vert affele commek a' probaban annihilata
nak semmikke tetesnek; ut: in exemplo mo.
lo dato.

II. Probaja ezen Specielnek.

Az mely summából subtrahatunk,
bbul hányuk ki a—9: (misi az Addi
toban vala) és a' mi meg marad, irjuk kü
ön valahova. Az után, az subtrahens,
és a' subtractusbulis. és ha ez kettőből
tonyi marad, (de ez két utolsok nem külön
lakastva legyenek) mint az subtrahen
dusbul, igaz az operatio. NB. Itis lehet
egyan azon fallacia, mely az Additioba vala,
mert job az első Probával élni, vagy a' ki ez
gel akar élni, jól véa vigyázzon. &c.

NEGYEDIK SPECIES.

Multiplicatio Sokasítás.

Az multiplicatio nem egyéb; hanem
egyik számnak a' másikkal való bővítése, és
sokasítása. It meg kívántatik. I. Hogy
egyen két rendbeli numerus, scilicet:
multiplicandus & multiplicans. II.
Hogy ez két rendbeliek igazán ampli
ficat.

m
te
pe
ug
pe
za
m

da
ra
jo
O
65

és
p
jo

fieltasának egy mással. ut: eladob
42625—sokat, den. 12.

42625
12

Malti—85250—plicatio.

42625

ad—511500—ditto.

Ime it, az Definitio szerent, egy
az mással sokasítaték, scil: az—
625—12—vel. **Obserua.**

Az Multiplicandus, a' felső sor a' m
sokasítunk az multiplicansaz, a' mellyet m
gyárt alaja vetünk az felsőnek; az multiplic
tulonórcsed az a' summa, mely a' ket
tki jött, ut: in exemplo modo dato,
Multiplicandus, 42625; az multiplic
12; multiplicatus,—511500.

Regulæ Multiplicandi,

I. Reg.

Az több elemensünökből álló summ
teffek felül; ha pedig egyik sem többek
lo; akarmellyik téreffek felül seu multip
dus, szabad, ut: ha 5626—tot aka
multiplicálni—215—rel az—56
kellene felül tennem. De ha—3
akarnek—215—rel multiplicálni,

melyiket lehetné felül tennem: mere
 mind két rend béli egyenlő, az az: há-
 rom haromelementumokból álló. &c.

II. Reg.

Az Multiplicatiót jobbról kezdjük mint az
 Additiót, és ha az kilenczen felül nem megyen
 az numerus az multiplicálás közben, az alá
 mellyel multiplicállyuk az felsőt, mind le írjuk
 az multiplicatiót számot. Ha pedig meg ha-
 ladgya az — ; az egyest le írjuk, a' tízeft
 pedig observálvan, a' következőhöz szám-
 lállyuk, mint az Additióban (úgy mint
 egyest nem tízeft, ut: in Reg. v.
 Subtractionis) ut: vágyon — 42 — ar-
 nyom, el kel — 44 — pénzekben egy
 benne, mind öfzve mire megyen?

den — 4 4 3
 aranyak 4 2

$$\begin{array}{r}
 886 \\
 1772 \\
 \hline
 18606
 \end{array}$$

Ez példában való operatio a' Regu-
 la szerént lön: mert az — 2 — vel mul-
 tiplicálván elsőbenis, az multiplican-
 dusnak csak egyik elementuma sem
 méné kilenczen felül, hanem: 6 — 8
 8 — lön

3—lőn a° mint láteyuk. Ismét az-
 gyel kezdven multiplicálni, az kil-
 czen felül méné már: mert—3—sz-
 4—12; ismét: 4—szer—4, 16, am-
 observatjában valóval pedig: 17. &c.

III. Reg.

Mindenkor az az elementum alát első-
 elsöben is le tenni az multiplicatost. Sőt
 az, mellyet multiplicálunk. us.

3	4	6
2	3	
1	0	3
6	9	2
7	9	5
8		

It elsőben is az—3—rommal kezdve
 multiplicálni, és ugyan az alát tövé-
 le az—8—ezat. Azzal minden dolg-
 mat el végezven, ismét a° 2—tövé-
 kezdek multiplicálni, és elsőben is
 alát tövéim le az multiplicatost. Sőt
 mot, seil.—2. &c.

IV. Reg.

Mikor az felső soron többek az element-
 mok mint az alsón; akkor az alatta soron lévő
 merülök, nem bal, hanem job köz felül hány-
 sana

B
C
4
0

Vagyon egy fűző-lemnét en
Veteli - 8636 - egy hon
ni kell fektetni 5 forint 2

~~83180~~

8636
5

31

Ennyi 43180 egy hon

m
le
m
ke
ala
m

m
m

nak az felső rend alá, az egyest az egyes
kezest a' 12-es alá notálván. ut:

gyon—12532—icce borom, el 2:
m iccejet—den. 12.
Multiplicand—12532—icze bor.
Multiplicans —12—den.

Multipli—25064—casso.
12532

Multipis—150384—cass.

Im ite a' multiplicandus, az—12532.
multiplicans, 12, ezt az multipli-
candus nem bal, hanem jobbfelől veter-
em az multiplicandus alá, scil. az—32
a. &c.

V. Reg.

A' multiplicansnak elsőben is egyés ele-
mentumával kezdvén az multiplicandus, vala-
nyis elemensummal vadnak az multiplicandus-
k, mind azokkal multiplicatassék az az eg-
es numerus, az után a' többsis szintén egy.
in exemplo modo dato. 12532—es
12.

Ez példában elsőben is mind végig
am az felső sort az—2—v. l., az után
egyed a' mint látjuk.

VI Reg.

VI. Reg.

Mikor az Multiplicansnak végén egy
több czifra van, rövidségnekokért
írassanak le azok azon linea alá (végre)
vonatos az multiplicans alá, ne kerüllye
jába az sor: mert ott az czifra: Semmi
multiplicál. ut: vagyon 200—ezűl
lérom, el váltom egyiket eggyi
den. 215.

Leírom így: 215—den.

2

Ime ez példa 430 | 00—dában, az 20

20: nem írtam egészben az 215—
hanem csak az per se significáti.
az—2töttem az—5 alá, az két—0—
pedig még az multiplicatio előtt
az linea alá írtam, és így, csak az—
vel multiplicáltam az—215—töt.

VII. Reg.

Ha az Multiplicálandó jószág nem egy
lő, hanem részeire nézve különböző az
nem lehet mind együt multiplicálni, hanem
részének külön-külön írni részei, külön
multiplicálással, az után osztán egy
váltassanak. ut adok el, 138—két
ors de felét, scil. 69; den. 95. Fel
ism

Vagynak olyak példak az Multi-
 plicatioz az M. lly. k. t. atarad
 elaboralni az samol egy Maszbu
 folyonak llyg vagy on egy vég
 Karasia Vostonis Lagyon
 egyik Vegh 20 Sing el ad am
 Jungit es 8 V. n. n. n. mir. m. gy
 n. n. offy.

Sing 26 Vostfo
 vag 5 Vostfo

Sing 130
 Ten 1362.4

780
 390
 130

Enyi 17680 Summa

Fajn vagyto ir barátol mind-nik
 n. l. ir ir bottya mind-nik bot
 bz ir ir tasla mind-nik tas labz
 ir ir Darab kenyir Mindz darab
 ir ir lyuk mindz lyukbz ir ir
 fiak mer. m. n. l. mar ab az bz
 fiaknak samol.

ismet, scil: 69; den. 99. ezi kétfelé ízta
 kalfiom így: köből: 69 | köből. 69

95	den. 99
345	621
621	621
6555	6831

Külön külön multiplicálván ezeket.
 immár computalom mind kettőt így:

6555
 6831

Enyi már — 1 3386 — mind kettő.

Oblerva.

Mikor az kereskedő ember azt akarja meg-
 tudni, hogy val mely jofszágon mit nyert vagy
 vesztes, vesse meg elsőbenis mint vötte az jo-
 szágot, az után mint atta el, és vonnya ki azt
 a sumát a mint vötte volt az jofszágot abbua
 mint el atta, és ha mi marad az subtractio u-
 tán, az a nyereség. ut: vöttem 25 — sing
 bárfons, singit den. 1063, atta mitmet
 el singit den. 1342.

den. 1063	den. 1342
sing. 25	sing. 25
5315	6710
2126	2684
26575	33550

C Subtra.

Subtrahálom már azt a^o mint vö
abbul a^o mint el attám sic:

Venditio—3 3 5 5 0—den.

Emptio—2, 6, 5, 7, 5—den:

Ez az nye—6 9 7 5—reseg.

Regula Pignorum.

Tételesek elsőben is egymás alá
rendbéli numerusok feil. 7—8;—v
8—9. az mellyeket kergyünk multi
cativé menyire telnek. Másod
mindeniknek ellenebe oly elem
tetők, az mellyel szre mennyen
t. vábbá, az ket jobbfelől valok egy
sal multiplicáltának, és az l ne
tételék az a^o szám, az mely multipli
vé a^o kétfőből kijött. Az után, a kar
lyikkel subtrahálunk az balfelől
ból, de kerelztül, nem által elle
s^o a^o mi meg marad az subtractio
az irások az linea alá, s így lévén
loz, a^o mire a^o kétfő mégyen, az
a^o szám a^o kétfőbe. &c.

ut: 6-7-4 } menyire
9-7-1 }

En—5 4—nyi

Item: 8-2-2 } menyire
8-2-2 }

En—6 4—nyi.

I. Proba.

Légyen elsőben is egy keresztes, 9°
vá el ferjén négy rendbéli numerus,
fignumnak szárvai között. Az után
multiplicandusbul hányásék ki az
9; mint az Additio-ba vala, es 2° mi
meg marad, irásék az keresztesnek bal
szárvába. Perinde az multiplicans-fal is
csélekedni, es 2° mi meg marad,
keresztesnek jobb szárvába írni. To
bbá, az keresztesnek két oldalában va
lik multiplicáltatsanak egy másal, es
abbul is ki vevén az 9. (ha léfzen annyi-
vala, ha pedig nem léend, csak mind le i-
rásék) 2° mi meg marad, irásék a harm-
adik szegelyben a keresztesnek. Vé-
gezetre, 2° mi ki jör per multiplicatió-
tá számátis tekincs meg, es abbul is
ki vevén az—9; ha annyi marad meg,
 2° mennyi az keresztesnek harmadik szárv-
ában feyül vagyon, igaz es jó az ope-
ratio, ut: *A creatione mundi, fuere anni*
—5624: ad Annum usque D. 1674.
tot dies in istis?

An—5 6 2 4—ni,
dies in quo 3 6 5—vís am

2 8 1 2 0	4
3 3 7 4 4	80
1 6 8 7 2	4

Di—2 | 0 5 2 | 7 6 0—es nūm

Ez az elaboratio jo: mert az—
búl ki vevén az—9; (mely az—
és —4—búl tölte ki) marada még
mellyet i.ék a kerelt közibe ball
Az után, az—3 6 5—búlis ki vev
9. marada—5 és irám az kerelt
másik oldalában jobfelől,

Ezek így maradván, az—8—
dőt multiplicálam, mellyek te
40. az—0—el hagyván, irám az—
kerelt felső szarvába. Vegezete
búlis ki hányván az kilenczekei, a
summa lőt az ketűbúl, marada
Azert igaz az operatio: mert az ke
rek felső, és alfo szarvaiban egy
elementumok maradtanak, leli: 4

140

42

92

Com 2 7 2 jadis

Plan

Regula Bursalis

Et Regula, oly arithmeti-
calis Mesterseg, mely igen
nyajasson igazgat megtud-
ni valamely elrejtett hely-
en való Summar. Ugy mint:
Ezerhez, sebbz vagy maroloz

Et Regula ketfelo mo-
don felel vegez m. m. j.
Első mód

A minyi az p. n. b. e. akar
mondolva, akar talosaggal
egy. n. a. b. J. har. mar. k. e. n.
rakattass. l. l., es valahany
marginan alol marad, amyi
10- i. j. J. utan ötönként
utkard l. és amenyi alol
marad avisz for i. j. z. i.
egy-

egymas ala. Harmadszor
olvastasd meg, d: het: uter,
es valahany- 7: n- alol m:
rad, amyi is- uj Ez: 4 ig
leveni computalo mind eo
kat, es a minyiser meg a
lal: 100 ab: computalo,
mind amyi: for ved ki f: n
egy: r is nines: n 100 b: m:
a minyi ab: comput, az e
summa ab: mellyet keres:
es otot is amyi: for a miny:
iser 100 ki: utal amyi: ot
is Subtrahaly b: l: k: Ez: 4
utan a mi meg maradot
ab: a fram az mellyet keres:
tm. Ut legy: n Zalaki
Szobely vagy eszeny: b: nre
26 arany. Mond: ~~szobely~~

Tazs, mag meg mondom
arany Nagyon Szobely, es u
olvasd meg harmank: n: ut
mi harman alol marad m:
meg n: k: m. Mond eo m:
vastam s- maradot ked:
erot in ab: r: t: k: ut 70 v: r: t:
(S: r: u: 140 - egy summaba t:
van azt kut 70) ab: mon: d:
ismet. Olvasd meg mar ot:
mond eo m: g olvastam s- m:
radot - 1 - erot ab: r: t: in- z:
ab: egy: r: t. Tovab m: g y: k:
7- v: l: is m: g olvastalom e
maradot - s- v: r: t: in ab: r: t:
ot: s: r: u: s: (akar 7 s min:
o: b: u: tud: ta) ez: k: unna
egy maffala rale: s- con:
putalom igy.

mondol en: Multiplical mar
 an abon ofbr: olvaso sba
 3 mal fel el eo "Multipli
 am (is egy immar 297)
 ab meggy. Mens mondol
 nesio: olvaso fel, (s:u
 d meg hany sor talaly
 abon a Summaba) es hany
 g azcu a summaba esoh
 mond nem mond eo
 sor vagy on-q-ebb: az
 s:u gyolt Szanb. 4 ill. lek
 mondol: 68 Penba mar
 dbz a vagy 68 Penzbul
 lo Summa az mellyt elpo
 martod by Kottel 24
 sm. lly. En meg akar tam
 adni menyi: m. 11 33
 Kul-

keres kitfor amynak kell
 ani ab meg tudando summa
 Obs: rva nall
 masodik mod Sz: rva s no
 ak 23 Sanig fel mino Sum
 a lebet megtudni valam. nyit
 b. r akar megtudni ut 135
 arok m. y tudni. Mert anny
 egyen ab Colliga Exfrenyib
 lly. t. in meg moff n. m tu
 Az meg mondol Mod Sz:
 at es. lly. m abert egy:
 35 adok ebib felnyer, bit
 es lesben 202: No f. l tarto
 membz amab felaten egy
 int ab s- egyiket) es mar
 multiplicalom 3-mal egy
 202
 3
 606. Ezt ha kul-nezid

el ofrom fel talalom a 3 g b
 67 s: r kitfor 67-134
 feletlen hozza adlan lesben
 ki jot ab: r ami kor: s: m
 Sic in Ot. r is

ary talerom vagyok it ab tu
 s: b: majd egy firt bor hobator
 nondok inha m: g: n: m men
 hom bar in tart: sam anyi ka
 sak disponab harmatal. Elrak
 lan azert eo harmatal az 62
 Tal: marada kello irok in ab: r
 140 (akar kitfor 70) Az utan
 otov: l meg olvas statam es egy
 is marada kello irok en ab: r
 in 42 f: smet meg olvastattam
 70 d s maradot 6 irok ab: r
 in 90 Ex: l Computalom egy
 140
 42
 90
 Com - 272 puty
 Mar ebbul Subtrahalok 2-100 ar
 is Otot is kitfor. Ex: l egy
 liv: n marada 62 No baratom
 tudom mar hany Tal: az r: tofo
 62: melyre n: b: v: hozadd meg
 baratom az egy firt bort. Ex:
 65. r

140
21
75

Computus 3 Otus.

Abül mar Subtrahatok
Iser 100 f. M. r. anjisor ta
latok-100 b. m.) Zutan
mēt let. b. r. ötöt ab 36 bol
miv. l. hogy ötöt is anjisor
kel Subducálni, valahany
szor-100 Subducalthatunk
mindenlyig 12. n s mara
da az 20 ab melly. t mega
karta tudni &c.
In még egy példá
Vágyon-82 taler az kenyeres
in tyböben. m. l. t. csak
magatudj mond 20 No bara
ton ha meg tudod mendani
art. m. l. f. f. ged Sz. r. ut. s. ha
In

Item: Anni—1675—post nativita-
dies— 365— tem Domini.

8375
10050
5025
611375

II. Proba.

Az Summa, mely az multiplicatio-
ki jöte; ha az multiplicandusfal ob-
lik el, az multiplicandusnak kell ki jöni
quotiensben; ha az multiplicandusfal
ztatik, az multiplicandus jöjön ki, és
y igaz léfzen az operatio. NB Ez
obával akkor elbet a Tanulo, mikor a D
stoban cognitioja léfzen, azert a példákas
akkorra hatafssuk. &c.

EÖTÖDIK SPECIES

Divisio Oltás.

nem egyeb; hanem valamely Summa-
bizonyos részekre való igaz determinálás.

I. Közönségesen az Divisi-

on meg kívánatik. 1. Bizonyos elob-
ando summa: 2. Czelok, az mellyek
a summa oszollyon. 3. Egy Quo-
s, melyben a része veendőik iratnak

C3 mind

mindannyiszor, valamennyiszor
 ostando summa; az Divisor
 láttatik, mely iratik így.

II. Szoroffabban ismétel

zek kívántagnak: 1. *A' Divisor*
 szor találjuk meg a' felette való
 dendusban azt kérgyűk, és vala
 szer megtaláljuk, mind annyil
 quotiensben írjuk. 2. *Hogy* ug
 zal az quotiensben iratot számmal
 visort multiplicáljuk, ugyan
 kat a' Dividendusnak elementu
 rákván rendel. 3. *Hogy* az en m
 stitot számok a' Dividendusba
 traháltsanak, ki ki abbul az ele
 mibul a' Dividendusnak, az me
 vágyo. 4. *Végezetre*, hogy eléb
 sék a' Divisor, minden dolgum
 végezvén velle, azon az helyen
 le tétet vala. Ez vers szerént:

Dic quoties: multiplica: subtraha: Promove
 Kérd hányszor: sokasies és vondkivid
 ut: exemplum. Vagyon—7—le
 nek, 497—forintyok.

Leírom így:

$$\begin{array}{r} 001 \\ 497 \overline{) 497} \\ \underline{77} \\ 97 \end{array}$$

I. A' kzsnségeffeb requi-
 a' Divisionak ez példában im így
 ak. 1. Vagyon summa, mely az
 7. 2. Vadnak ez elok, mellyekre
 summa oszol, a'—7—legények. 3.
 yon quotiens.

I. Szoroffab Reqvistumi.

Dic quoties. Azt kérdvén, hányzor
 om meg a' Divisor a' Dividendus-
 meg találom a'—49—ben a'—7—
 zer, és írám a' quotiensbe. 2. *Mul*
 . A' quotiensben lévő számmal

multipicalám a' Divisor így: hétszer
 7, 49, mellyet alája is vetetem a'
 idendusnak a z—9—, az—9—alá;

4, az—4—alá. 3. *Subtraha*. Ugyan
 a' Dividendusbul ki huztam így:
 kilenczbül; négyet—4—bül kivé

marada semmi. 4. *Promove tan*
 a' Divisor immár, (mely az—7)
 b vivén a' summanak utolso elemen-
 ma alá, 7—hétben csak egyszer tá-
 tam, mellyet irtam az quotiensbe.

I. Observa.

Ebben az Speciesben a' Dividendus, az el
 atando summa; az Divisor, a' kikre oszol az
 ma.

C4

II. Ob.

II. Observa.

A Divisióban nem Chaldaeis; hanem
más módon balról jobbra procedál az Divi
ut in exemplis omnibus videre est.

NB. I. Meg tudgya az jó olvasó
hogy az Divisióban előnkben ad
példák nem lehetnek oly szép vilá
san, s' distinctè mint az eddig traet
tot speciefekben voltak: mere ez
ciefnek sok ágas bugas operatioja
mi módon nem engedi, akár ki o
mesterkedgyék, hogy pennával pa
rossa úgy rajzolja le, a' mint maga
rege. Ugyanis a' Divisiot többire
két táblán szoktuk tanulni: a' ho
mely notákat nem fzeretünk, ottan
án letörölhetjük. Innét vagyon
hogy többire a' példák ez Munk
kában mind rövidek, s' egyenlő
mentumokbul állók, scil. a' Comp
ta Divisióban úgy mint: 22—33—
66—8c.

II. Ezis tudtára légyen az olvasó
hogy nem lévén keresztül ríngat
betűk avagy numerusok, azt kell
cselekednünk (scil: a' mennyi exem
plum érkeztünk, a' melyekre pedig nem
ke

ly hogy, a' s' Divisiot bal felől
teszünk a' s' Divisiot alá.

ezhettünk, az jó olvasó maga vigye véghez
lyanbul ez munkák között, az mely ra-
yon így emendálva) pennával, a' mi lé-
nő példák vadnak a' Divisióban, és a'
őbb speciefeknek is próbájokban, a'
nint ki ki meg láthattya. &c.

III. Eztis eszünkbe vegyük; hogy
a' subtrahció közbe (brevitatis causa)
nem mindenütt vadnak fel jegyezve az
szifrák, hanem csak oly helyeken, az
hol szükségesképpen meg kellett lenni,
ugyanis, néhol mikor' subtrahálunk az
Divisióban, a' szifrák' iratnak fel csak
exercitii ergo. &c.

IV. Vegzetre, a' hol az Divisor
mellet punctumok vadnak, azok az
punctumok arra valok, hogy már on-
néta' Divisor promoveat: &c.

Regule Generales Divisionis.

I. Reg.

Kilenczen felül soha nem kereshettyük az
Divisort, a' Dividendumba mikor keressük:
Die quoties, ambar látt affekis többször lenni
benne, ut: 29—legényeknek el osztok
den. 2340, leirom így:

Divid

Cs

$$\begin{array}{r} \text{Divid} - 23 \ 40 \} \quad 90. \\ \text{Divis} - \quad 2 \ 6. \} \\ \quad \quad \quad 2 \ 6 \} \end{array}$$

2 3 4

Ez példa, a' meg mondott R \acute{e} gula szer \acute{e} nt valo: mert—23—ban keres \acute{e} rt—2, ugy teccik hogy többsz \acute{o} r talál meg kilenczberné; de mindazonáltal csak kilenczszer, és nem többsz \acute{o} r talál meg az—2—23—ban.

II. Reg.

A' Dividendusnak kisebb lévén első mentuma az alatta valo Divisorral, ebből se felek ugyan azon Divisor; mivel egyszer lehet meg találni az feléteve valo kisebb részbe. ut: El osztok: den. 255; 5—
gényekre.

$$\begin{array}{r} 2 \ 5 \ 5 \ } \quad 51. \\ \quad \quad 5 \ 5 \ } \\ \quad \quad 2 \ 5 \ 5 \ } \end{array}$$

It, az Regula szer \acute{e} nt—5—2—
nem találva, ebből tövém, ugy
az—5—alá es így immár 25—ben
5—meg találak ötsz \acute{o} r.

III. Reg.

Ha az promoteallas közben a Divisor oly e-
 mentum alá fordulna a Dividendusnak,
 mely vagy cifra, vagy kisebb erejű a Divi-
 sornál; akkor (brevitatis causa) a Divisor
 a kisebbek alá; hanem, előbb jobfelől. Ugy
 mindazonáltal, hogy az quotiensben lévő nu-
 merusian cifra noialtassék ut:

den—7 0 2 8 7 |
 divis—7. 7 7 } 10041
 7. 2 8 7

Ez Pildában a Dividendus, 70287.
 a Divisor, —7. Elsőben is annakoká-
 ért az Divisort irám az—7—alá, ott
 meg találám egyfzer azon Divisore,
 mellyet irék az quotiensbe, az után mül-
 tiplicálám, subtrahálám. Következéské
 a Promotio. A Divisort annakokáért
 akarván promotealni, csak a, eu ugtram
 az—0—és az—2: mert, sem az cifra-
 ban, sem a—2—ben nem találám
 az Divisort. Promoveáltam azért a—
 7—szintén az—8—alá, és 28—ban ke-
 restem osztán az—7. &c. NB: ~~attól~~
 hogy a cifraóban, és az—2—ben is nem ta-
 lálám a Divisort, irám cifraókat a quo-
 tiensben, az—1—ian.

CG

Obfer

i. Hogy az Divisor kilenczen felül ne
 mennyen. ii. Hogy a' Dividendus e-
 gyenlöképpen oszolyon el a' Divisorj
 ra, ut:

$$\begin{array}{r} \text{Divid.} \text{---} 88048 \text{) } 11006 \\ \text{divis.} \text{---} 8 \cdot 8 \cdot \quad 8 \text{) } \\ \quad 8 \cdot 8 \cdot 48 \text{) } \end{array}$$

Ez végben vit Divisio, Simplex;
 mert a' Divisor kilenczen felül nem
 ment, mely a'—8. Æqualis: mert a'
 Divisornak. (scil: 8—nak) minden ré-
 szekre egyenlöképpen determinálódik
 az 88048. &c.

NB: Ezt a' simplex æqualis Divisio, ele-
 gedendöképpen de clarattyák, és tanítják az
 az fellyeb meg jedzet közönséges Regulák.
 Annakokéért, hogy specifico töb Regulákas
 Babunkennek demonstrálására, nem bukség:
 Entia enim præter necessitatem non
 sunt multiplicandá.

2. Az Simplex inæqualis: Semmi
 nem egyéb; hanem valamely summának,
 9—felül nem meno Divisorra való egyenetlen
 elosztása. It meg kívántatik. i. Hogy
 az Divisor felül ne mennyen az—9
 ii. Hogy az summa nem egyenlöképpen oszolyon el
 ut: há-

ut: három Atyafiaknak vagyon in sum-
ma flor. 7735; de ez summából az
első rész: —4—rész; az második: 2
—rész; a' harmadik részben csak egy
rész.

I—	Atyafiak.	4	7735	} REOS.
II—		2	77. 7	
III—	Részek.	1	77. 35	

Ad—7—do sic:)

REOS	REOS	REOS	
4	2	1	800
4420	2210	1105	

Ez példában, a' ki—4—rész vőtt
jutot annak: flor. 4420. A' két rész
vő önek: flor. 2210. Az egy rész vő
vőnek portioja: flor. 1105.

Regula Specialis Divisionis.

I. Reg

Ebben az inaequalis Divisionban, az részt
computáltanak, és computáltatván, az rés-
sek a' dividenda summa alá, a' mennyire
részek mennek, s' azzal dividáltasék a' su-
ma. ut: in exemplo modo dato.

Ebben a' példában az Regulát imi-
demo

demonstralom. Az Atyafik hármak
 az első vőst—4—rész; mely részt al-
 tal ellenben tőttem a² részt vevővel.
 Az második: 2 rész; ezt is szintén ugy
 helyeztettem. Végezettes az harma-
 diknak része, 1. ezzel is azt eseleked-
 tem a² mit a² többivel. Ezek így lévén,
 computáltam osztán az részeket, mely
 részek computativé tőltenek—7: és az
 az—7: tőttem az Dividendus alá, a²
 azzal dividáltam, nem az—3—Atyafik-
 akkal. &c.

II. Reg.

Az a² summa, mely az Quotiensben ki jött
 az inaequaliter participantoknak részekkel multi-
 plicatissal külön-külön; és a² mire mégyen kö-
 nek könek részével multiplicáltatott quotiens-
 a² az része könek könek, ut: in exemplo mo-
 do declarato. Más példa,

Vagyon—3—kereskedő emberek-
 nek in summa: 99981—pénzek, eb-
 bül az első veszen—5—rész a² kettei,
 két két részt. Le iron így.

5—	5	99981	} 11109.
1—	2	999. 9	
1—	2	99.9.8 1	

(Partiū 9: additio)

In e² ez

Imé ez példában az első Regula be-
 rént, a' —9— czele dividálék: mert az
 participánsoknak részek (computáltatván)
 annyira menének. Imár hogy meg-
 tudhassam kinek kinek része külön mi-
 légyen a' mi az Quotiensben ki jött, az
 multiplicálom kinek kinek részével, sic:

11109	11109	11109
5	2	2
55545	22218	22218

Visgállyuk meg már ez példát. Itaz
 Quotiensben vagyon: 11109. Ennek el-
 sőbenis subiciálám az —5:— mellyel
 multiplicáltván az Quotiensben ki jött—
 11109; telék: 55595—re. Az után' az
 két két részfel is multiplicálám ugyan
 azon Quotiensst, és lón: 22218.

Obserua hic.

Mikor az participánsoknak részek ilyen for-
 min vadsak, ma: fél, harmadfél, negyedfél
 rész; slyanok az részek minváltsanak fráng-
 tásnak, s' az fractio be-ént a' mire mennel
 computáltassanak, es az légyen Divisor, ut in
 Reg. I. ut: két légyen kinek vagyon in
 summa den 14497. de ebből az eg-
 gyik vezzen csak egy részt, az másik
 harmadfelet.

Le i

denké egyenlőképpen determináltot az summa.

Reg. I.

*A^o Composita Divisio*ban nem mindenikkel szokuk kerdeni: Die quoties; hanem csak az elsővel balték felől; az quotiensben lévő numerust pedig multiplicallyuk mindenik elementumával a^o Divisornak, a^o Promotio^os mindenkkel cselekeßuk. ut.

	0	
den.	8 8 1 7 6	2004.
divif.	4. 4. 4 4	}
	8 8. 1 7 6	

Ez a^o Divisio a^o Regula szerént így lön: kerdeni: Die quoties. Csak a^o balfelől való négyet kerestem az felteve való dividendusba; de multiplicáltam mind kettőt az quotiesben létőt számmal, mely az—2: Annakutánna az promotio következvén, promoteáltam mind két elementumát a^o Divisornak (cil. 4—4. Promovéáltam pedig egyik 4—az—6—alá; másikat az—7—alá, csak által menvén az—0—rán, és az—eggyen; *Cuxta Reg. III. Gener. Divisonu*) mivel egyszer sem találjam volna meg ezekben az—4. Ugy prom.

promoveáltam mindazonáltal, hogy az
 2—után iram két—00: az quotiensbe,
 mellyek az semminek jelei. Az után
 4—17—ben kerestem, és meg talál-
 tam 4—szer benne: &c.

II. Reg.

*Propter sequentem Divisionis majorem par-
 tem, nem mindenkor található meg a' Divi-
 sor az Dividendusban annyiszor a' meny-
 szer láttatik benne lenni. ut;*

deni.	00	1	505
	95	19	95
	95	95	95

Ez feljézet példában a' dividendus
 9595. Az divisor: 19. Iram annak-
 okáért az summa alá a' Divisort így: az
 —:1: a' 9: alá; az—9: az—5: alá és
 ösztán kérdvén: *Dic quoties*: az—1: csak
 magában gondolván, meg találhattam
 volna a'—9—ben kilencszer; de, *pro-*
pter sequentem majorem, seil: 9. találhat-
 tam meg csak ötször. Az után multi-
 plicalék így: ötször kilencz, 45, az—
 5—től le iram az—5: alá. Ismét így
 pergalék: az—5: amaz fen maradot—4-
 gye,

Ita ki Calam. ly meg fizetend
 mat akar fel rendelni bizony
 Banu. mber. l. r. ad Divisioval
 n. lly egy Varasnak keel in
 ma fizetni flo: 680. den 4
 Vagyon ab Varasb 330 adoj
 zello gada. mber. vallyo
 s bit egy egy mber.

Den — 680 40 } 208
 33 330
 68 40

Ez feld a mint lattyuk egy
 a mint ab B. Vagyon
 keel egy egy mber. l. r. fiz. t
 den. 208

208
 33
 624
 68040

gyel. 9. azt azért irám a^o Dividendus-
 nak—9: elementuma alá. Az után sub-
 trahalek 5—töt—5—bű; kile. czet
 9—bű, és marada mind két helyen—
 0—0. Ezek végben menven, promove
 lam az Divisio.

Más példa.

Divid. $\begin{array}{r} 72901 \\ 1818 \end{array}$ 405.

$\begin{array}{r} 72901 \\ 1818 \end{array}$

Ez példábanis így van az dolog: mert
 7—ben—1: (csak magában gondolván az
 1.) meg találhattam volna—7—(zer;
 de propter sequentem nem lehet. &c.
 l. Observatio.

Mikor az Dividendus keveseb az Divi-
 fornál, nem lehet dividálni, hanem meg bő-
 vitessek az Dividendus, s úgy dividátssek
 ostan. v. g. 44—legenyeknek va-
 gyon—19—aranyck it nem jut egy
 egy arany mindennek, hanem per mul-
 tipicationem meg bőv. tem az aranya-
 kat, járattván egy aranyat den, 466.
 mely mégyen: 8854 pénzekre. El o-
 som már így.

TO.

0. 1 0 1	201 —
8 8 5 4	
4 4 4 4	
8 8. 4 4	

II. Observatio.

Mikor azt akarjuk meg tudni, ennyi, vagy amannyi forintokon hány aranyakat, vagy tallerokat lehet váltani, tudgyuk meg elsőben, és egy arany, vagy taller hány pénzekben foly, és annyi pénzeket vessünk a' dividendá summa alá, (Pro Divisore) s' azzal dividállyuk a' summat. (de azt a' dividendá summat is pénzé tegyük) e—g. vagyon egy pénz váltónak den. 8896, ad egy aranyert: den. 444.

0 1	16. den.
8 8 9 6	20.—
4. 4 4 4	
8 8. 8	

Ita' meg mondot mod szerént előborálam ez materiát. Es ez azért ez marit summaért numero—20—arany. marit: den. 16.

2. Az inæqualis Compositio

Semmi nem egyed; hanem valamely summanak a' kilenczen feül járo Divisorra egy

melten el osztása. It-is még kívántatik.
 I. Hogy a' Divisor felü járjon az ki-
 lenczen. II. Hogy nem egyenlő, ha-
 nem egyenetlen módon osztolyn-el
 az summa a' Divisorra, úgy hogy; eg-
 gyüvé több, másuva pedig keveseb-
 jusson. ut: vagyon—6—legényeknek
 den. 12663; de ezek nem egyenlőkep-
 pen akarnak ebbül részt venni, hanem
 diversi modè imigy.

6									
5	1	2	6	6	3	}	603.		
4									
3									
2									
1									

(Par: 21: tii Add:)

Ez végben vitt operatiót ha meg re-
 kinszük, composita Divisio ugyan; de
 még nem inxqualis: mert a' computal-
 ator részekre csak egyenlőképpen os-
 tolt a' summa. Léizen azért inxqua-
 lis az qvotient kinek kinek részével
 multiplicálván, sic.

603	603	603	603	603	603
6	5	4	3	2	1
3618	3015	2412	1809	1206	603

Igy immár inæquáliter vagyons
 kinek kinek rézevel multiplicálva
 quotientt.

I. Reg.

Ha az participansok csak egy léshet
 második, harmadik &c. az participansok
 árasanak egymás után, az részek alu
 ben, és az részek computáltatván,
 mennek in summa, az legyen a' Divi
 nak után az előstván a' summa, a' m
 ben lévő számmal multiplicáltassék kö
 rése. Vide Reg simplicis inæ
 utrasque. Ez mostan fel jedzet
 is ez Regula szerént való ugya
 lássunk más példátis sic:

		0	7	
1	9	48	216	2009.
1	8	24	24	
1	3	48	216	
1	4			

(Adt: 24 partiū)

Ezis még vagyons æquáliser, a'

partátator részek szerént; de immár la-
qualiter így:

2009	2009	2009	2009
9	8	3	4

18081	16072	6027	8036
-------	-------	------	------

Igy immár ez példa nagyon inaequá-
lis, kinek kinek részével multiplicál-
ván az Quotientst.

II. Reg.

Ha már az Participánsok így léfnek: 5;—
6;—15;—25—&c. az vést vérok leírassza-
nak külön külön egymás után, a' részek is meg al-
találhatóak, és ugyan azon Participánsok külön
külön a' magok részekkel multiplicáltsanak.
Annak utána, ugyan azon multiplicátator szá-
mokról ualtsanak, és az a' computátator sum-
ma legyen Divisor. Továbbá, kinek kinek része
multiplicáltsák az Quotientben kijött Számmal,
ugyan azon terjedelmek külön külön semely
részt az a' része, a' mire az Quotient mégyen.
vagyon 102—legényeknek: den.
39998. de ebből—12—legények a'
rának venni részt; öt—öt kardra. 18.
akar venni, —3—3 részt. 36. 2—2
részt; Végezet, még is 36; 1—1 részt.

D

12—5

12	—	5	—	60
18	—	3	—	54
36	—	2	—	72
36	—	1	—	36

(Sic: Ad—222—*uno patris*)

		01	
Divid	—	88998	4009.
Divi	—	22 2.2 22	
		888.	
		19981	

Ez előttben adarot példára in
vitem véghez. Előben is le
participansokat egymás alá úgy mint
28—36—36; es azoknak részeket
ellenbe vélték, az mely részek: 5:
2. Az után multiplicálám az pá
pansokat az magok részekkel, s
ként, a' mint az előttben adarot
daban látjuk; Az részek edig
multiplicationem telének: 222—22, s az
tem a' Dividena^o alá, a' n. inlátéy
ley levan. még ez a' divisió va
csak a' qualiter; azért, a'z kel' imm
lekedien, hogy in a' qualiter kiné
része determinandjek sic

4009	4009	4009	4009
5	3	2	1

20045	12027	8018	4009
-------	-------	------	------

Ez feljeltze tábla szerent unvár, an-
nakis végére mentem, mi jut külön
külön személy szerent az inaequaliter par-
ticipansoknak. Az mely seregbeli k an-
nak kért vélnék: 5—5—rész, jut ab-
bá az seregben minden legénynek kü-
lön külön den: 20045. A' mely seregbe
vélnék: 3—3—rész, jut ot minden se-
mélyre, dén: 12027. A' kik vélnék
ké két rész, azoknak portiojok mind
külön külön, den: 8018. A' kiké egy
egy rész, den: 4009 &c.

Obserua.

Mikor valamely participansoknak
seregenkent kell kiadni részeket, ak-
kor így cselekedgyél. A' mi egy személy-
nek része. az a' része multiplicáld ugyan azon
sereggel az melyben mindannyi részen. mi:
Vagyon — 125 — Fűlök vitezeknek in-
nna flor. 80936 nyereség; de ebből
summabul, 6—vélsen rész 5—5—
ardrai 12: 4 4—rei 24: 3 3—12; 35:
—2—re, Végezetre, 48: vélsen csak

D 2

egy egy

rész. It még csak egy egy legénynek
vagyon része külön külön előnkben
adva. Ugyanis, az mely seregben, s—
s— részt vesznek, azon seregben egy
egy személynek jut, flor. 1510. Az
többinek is mint jut kinek kinek része
szerént, az táblácskában látsjuk. Im-
már, az observatio szerént, egy egy
seregnek mi légyen része, azt deter-
minálom ilyen módon.

D

Egyre

Da
ka
Taa
Ma
ton
art

Egy személy része.	egy szem. része.	egy szem. része.	egy szem. része.
1 5 1 0	1 2 0 8	9 0 6	6 0 4
Sereg. 6	Sereg. 1 2	Sereg. 2 4	Sereg. 3 5
9 0 6 0	2 4 1 6	3 6 2 4	3 0 2 0
Sereg része.	1 2 0 8	1 8 1 2	1 8 1 2
	1 4 4 9 6	2 1 7 4 4	2 1 1 4 0
	Sereg része.	Sereg része.	Sereg része.

Ex példákban immár sorozatként vagyunk is mutatva az első mindenféle
 ugyan is, a kik 6 vadnak egy sorozatban, azoknak részek sorozatjai in summa
 vadnak, azoknak ismét részei. 1496. Gf. Probz

Probája a' Divisionak.

A' Quotiensben ki jött numerus multiplicáltasék a' Divisorral, és ha annyira mégyen per multiplicationem mint a' summa mely dividélatot, jo az Divisio. (NB. Ha mi közre marad, azt is kell adjiciatns) ut: multiplicálom az fellyeb leirt exémidumot, sub Reg, i. sic:

Qvo — 2009 — tiens.
Divi — 24 — sor.

8036

4018

48216

It multiplicálom az quotiensben lévő 2009:—24—gyel, és ki jöve az Dividendus, scil. 48216, ergo bene.

A' seregekre való el osz.

tásnak Probája ez.

Egymás alá le irásának az seregeknek részek, (scil. valami egy seregnek inest külön külön) az után computálásának, és ha annyira mennek mint az Divisa summa, jo az Divisio seregekre is, in exemplo modo dato, sic:

D4

9060°

$$\begin{array}{r}
 9060 \\
 14496 \\
 21744 \\
 21140 \\
 14496 \\
 \hline
 \end{array}$$

Com—8 0 9 3 6—purus.

Ez az operatiois jo: mert per Additionem ki jöve az Divisa summa, igit 80936: Sic in ceteris.

REGULA DE TRIBUS

Ez Regula nem egyeb; hanem, három rendbeli numerusoknak egymás után való leosztások; az két végsőknek egy másikkal multiplicáltatások; és az elsőnek az másodikat két utolsokon való elosztása: juxta Postremos auge: per primum divide factum.

Végsőket sokasíts: az elsőn oszd el a dolgozatot.
 NB. Regula detri: hoc est: Regula talis, quae de tribus numeris quartum exere, & pululare docet.

It még kívántatik: I. Hogy egymás után tétessenek három rendbeli numerusok. II. Hogy az két végsők közé felől egymással multiplicáltassanak. III. Hogy az első el osztsa az egyikkel multiplicáltakat két utolsokat: így

így lévén, a' mi leszén osztán az quo-
tiensben, az a' szám az mellyet kere-
sünk c.—g. Vezetek—5—tyukmo-
nyakat: den. 2; hát—520—hogy ve-
zetek? Le írom így:

5—2—5 20. B. 208.

Postremus au—2—ge:

1040 } 208.

Per primum divide—5. 5 } factum.

1040 }

Az meg mondott mód szerent labo-
rálék ez példában: mert elsőben is írek
egy más után három rendbéli numeru-
sokat, sic: 5—2—5 20. Az után a'
ket utolsókot multiplicálám. Továb-
bá, az elsővel, úgy mint az—5—tel
dividalek: jött azért a' Quotiensben ki,
den. 208. ennyin esik annakokáért—
520—tyukmony.

I. Reg.

Ebben a' Regulában mindenkoron egyne-
művek legyenek a' két Belső; a' középső pe-
dig különböző legyen: ut: két pár Ökrö-
ket el a' hálok 47—tallérokon; hát
98—hogy adhatok el?

D^s

2—²

2—47—48. R. 1128.

48

3 7 6

1 8 8

1
2 2 5 6 } 1128.
2.2.2. 2 }
2.2.4. }
1 6 }

Ez példában, az Régula szerént va-
gyon a materia: mert az két szélső nu-
merusok (scil. 2—48) egy neművek,
ugy mint, ökrök; az középső pedig
külömb nemű: mert tallér. &c.

II. Reg.

A Divisio közben ha mi közre marad,
minuáltassuk, és utjokban egy dividáltassuk
gyan azon Divisorral, ut: 4—forintok
vcherek—7—kőből bort, hát—38—
forintokon hányat lehet venni?

4—7—38— R. 66.

Proffemos au—7—ge.

2 2 } 2.
2 6 6 } 66—
Per primū 4 4 } —divide factum,
2 4
2 4 }

Ez előnkben adasot példában jöve
kia^o *qvotiensben*—66—kőből bor, ma-
radá még fen: 2: kőből. Ezt immár
nem lehet dividálnom ugyanazon Di-
visorral scil. 4—gyel: mert 2—ben—
4—egyszer sem talállok meg; melyre-
nézve, kell frángálnom az—2: az kő-
ből bort icczévé tézsem azért (egy kőből-
ben lévén 16—icze, scil: *confretudine Gyom-
gyöfűsá*) sic:

iccze—3 2 } 8.

4 }

3 2 }

A mint látrjuk, estik még—8—ic-
cze bor az—66—kőből melie &c.

I. Observa.

Mindenkor a^o középső dividáltatik; azért
abbul is marad közre mindenkoron, ut: in
exemplis positis

II Observatio.

Mikor illyen példa fordul előnkben ezen az
Regulán: Egy *ling* hársont vehetik den. 1365.
hogy estik hátegy fertaty? Illyenkor tetef-
sék a^o *ling* fertallya, sic:

I

I 3 6 4 | 341

4. 4. 4 |

I 2

I 6. 4 |

It az observatio szeréns lön az opo-
ratio: mert az egybül csinálék — 4: k
páls: és osztán azzal dividálék. Er
azért egy fertály: den. 341. &c.

III. Observa.

Hogy ha még is illyen matéria occurvát
— s'ing Angliás postot vöttem — 47 — arany
kón, egy s'ing, vagy fertály hogy eler be
ne? Illyenkor az arany teiessek pénzé, s' m
vigyed véghez az előbben adatot matériat,
peldát. Erre ki ki magátul is sud exca
plumot formálni. &c.

Probája ez Regulának.

Az mint a^o Regula szerent vala
sponálva az pelda, az Probában imo
más módon légyen. Az mely num
pals annakokáért jobfelől volt, bal
lól; es az mely balfelől volt, jobfel
getésék; az qvotensben levő, közép

Ob
be
lat
mé
en
ke
be
m
da
ka
Vag
m
ma
ton
art.

Ezek így lévén: *Postremus angē*, ez dī-
 spositio tzerént is, és ha ugyan azon
 summa jő ki, az mely annak előtte ki
 jött vala a' multiplicatio közben, jo az
 operatio ut: Az Definitio után tere-
 tet ilyen példa:

5 — 2 — 520 — 2. — 208. Ezt meg
 fordítom így: 520 — 208 — 5. It is

Postremus angē sic:

520 — 208 — 5

5

1040 — 1040 — operatio:

mert ugyan az jőve ki most is, az mely
 annak előtte, scil: 1040. It ismét to-
 váb megyek. *Per primum divide factum.*

1040) 2.

520 }

1040 }

It nem elegendem még eddigvaló
 munkalkodással; hanem el olztám
 az elsővel (scil: 520 —) azon summás.
 és ki jőve az a' mi annakelőtte közé-
 pen vala (scil: 2;) azért jo ez az ope-
 ratio minden kecségnélkül, &c.

NB. Az Divisionak közönséges Reguláján
 insinsen úgy meg lehet próbálni munkánkat, ha
 jő vagy nem, ut:

C 7 7

208 8

It multipli—1040—calám az quó-
tiensben lévőt (scil: 208) az Divisor-
ral (scil: 5) és kijöve a Dividendus
(scil: 1040) azért jo és igaz eza' Di-
visio. Sic in ceteris.

NB.

A ki másnak akarja ez munkácskat practi-
zálni, az oda fel le iött. metho-
dust observállya az practizá-
lásban.

B E R É K E S Z T E S.

Már Isten hozzád barátom olvaso,
Már Isten hozzád tanulni akaro,
Ez csekély Munkát ne légy rágalmaro,
Légy egészséges.

Ennyit ígirt volt előjáró levél,
Ezzel HAZANKBAN meg éri: Kicsi
Szamlát, ad, veszen, nagy summakaz
Légy egészséges.

I S T E N S E G E D E L M E B Ű L
V E G E. Aug.

NB.

NB. Iol lehet igyekéztünk rajta, hogy
semmi vétek, és hiba ne essék a' nyom-
tatás közben ez **DISPOSITIO** SKABAN;
mindazonáltal tellyeséggel el nem tá-
voztathattuk, hogy fogyatkozás ne
eset volna munkánkban; azért, a' mel-
lyek szenvedheteslenebbek volnának,
im ezek:

*In vers. M. D. Sem. Iob. K. Hoc tibi Gr.
lege: Hic tibi.*

ELSŐ SPECIES.

*In II. Reg. vagon következendő, de
olvasd: következendők. Sub Reg. ean-
dem in vers. Indè per ES reliq: Gr. ex pua
flo. ante ES—commatè, intellige: milli—ES.*

MÁSODIK SPECIES

*Sub I. Reg. 5 8 1 8—az elementu-
mokat így— 3 1 6—ird egymás-
2 5— ala.*

6 1 5 9

*Sub IV. Reg. a' pel—den. 26500
dát így tegyed. den. 70520
den. 81536*

Sum—1 78556 ma.

*Sub V. Reg. Az NB—ben vagon:
6625—den. de kell lenni: 66825.*

Harmadik

HARMADIK SPECIES.

Sub II. Reg. az—1674—subtrahens
ben az—5—mellet 145.9 comma légyon

Sub V. Reg. in parenthesi, az—7—
előli, mely vagyon így: 17—el töröl-
vén az—1:—légyen csak maga az—7

Sub VI. Reg. vagyon: subtraháltkod
olvasd: subtraháltkod.

Sub eadem. Az—2—mellé—657—
írj commát a' mint it lá—2,93—
god.

Az I. Probában az—80000—alja
vagyon ilyen példa. 9,5,9,6,3: olvass
igy: 6,5,9,6,3.

NEGYPEDIK SPECIES.

Sub II. Reg. így—443—írjad az
pel—42—dat.

886
1772

18606

ÖTÖDIK SPECIES.

Az közönségesed—3—Re 7/10
után el maradt Quotienten eresed
ilyen: | lineakat a' Dividendus után
mindenütt.

Ezek az nagyobb *defectuok*, ha hol ápa-
probak *occurralnak*, azokat könnyen el-
tudgya a' kegyes olvasó igazítani; mert
ugyanis; vagy csak egy betűmésért eset;
(Az mely mind azonosáligén rúkan lött)
vagy a' betűk néhol homályosfon jö-
tek és lácczanak; vagy lineak maradtak
ki: a' mint az Subr: az—11. Reg. alatt,
az 1273 után. Íméc: az—v Regula
alatt, az 2262 — után. Az mult: az—v 11.
Reg. után valo *observatioban*, az—6975
után. Es az Reg. *Pegrosium*—ban, az—
64—után. Továbbá, az 1. Probában,
az: 2052760— után. A' *Divisioban*, az
sim p. ex ina quavis 11. Reg. után-
valo *observatioban*, az—10355 | 41
42| feli felől, &c.

Az Erratáknak V E G E.

Reminere mibi Jazug coak at
igaz

Carcere eradis maciem sed
mandi femam

Ab
Be
lat
me
en
ket
Be
gi
da
ka
D
Vag
m
cia
ton
art.

Donum Dni
Georgii Pakki.

Anno 1737. Die
Martij. Sub Fecundat.

J. Perca Day

Sanus 3da

Canus

977

15
3
4

63

Ob
be
lat
me
en
ke
be
gu
da
ka
Vag
in
ma
ton
art